

Innledning

Konsekvenser av markedet har vist seg å være en fellesnevner for flere av artiklene i dette Retfærd-nummeret. Markedet som tema har gjort come-back innen samfunnsdebatten de siste årene etter å ha spilt en beskjeden rolle i lang tid. Den moderne økonomiske historien preges av to tendenser; samtidig som markedet hele tiden utvides til å omfatte nye områder, så settes det i verk samfunnsmessige tiltak mot virkningene av den økende ekspansjonen. Gjennom forskjellige former for institusjoner og regelverk forsøker man å verne det sosiale fundamentet, dvs det som skiller et stabilt samfunn fra en ren markedsplass.

Markedet preges av en spenning mellom ideologi og virkelighet. Markedsideologien opplever i dag et høydepunkt. Markedet utgjør grunnlaget for politiske angrep mot velferdsstater i vest som er plaget av byråkratisering og "systemfeil", mot den stagnerte "reelt eksisterende sosialismen" i øst, samt mot korrupte regimer i den tredje verden. Ideologien har presentert markedet som selvregulerende, mens det i realiteten er slik at såvel planøkonomi som et fungerende marked krever politiske og rettslige rammer. Dette kommer tydelig til uttrykk i den store EU-transformasjonen.

I den klassiske boka *The Great Transformation* fra 1944 kritiserer Karl Polanyi tanken at de frikoblede markedene skulle være en naturlig tilstand. For ham er de verken evige eller spontant framvokste løsninger. Iscenesettelsen av den liberale utopien – at markedet automatisk kan regulere samfunnets ve og vel – krever tvertimot politiske inngrep og lovendringer i stort omfang. Til tross for at *The Great Transformation* er en gammel bok, fungerer den som et mot-

middel mot den markedsepidemi som nå rir verden, ikke minst i Øst-Europa. I dag når troen på markedets velsignelser har fått en nærmest religiøs karakter, burde Polanyis historiske analyse av markedet som samfunnsinstitusjon lokke til seg nye lesere. Ikke bare økonomer, men også jurister burde ha stort utbytte av boka.

Uavhengig av hverandre kommer flere av forfatterne i dette nummeret inn på markedet. *Juha Tolonen* innleder med en artikkel om markedet som årsak til marginalisering av ulike grupper, som f.eks arbeidsløse. Tolonen betoner at marginaliseringen ikke er noe individuelt problem, men et strukturelt problem med rot i markedet. En delsektor av markedet analyseres av *Paavo Nikula* i en artikkel om bankkrisen i Finland. Også ellers i Norden og det øvrige Europa har banker vært i krise.

Spørsmålet om borgernes rolle på markedet behandles av *Mia Vabø* i hennes artikkel. Hun stiller spørsmålet om hvilke krav borgerne skal/kan stille til en stadig mer markedstilpasset forvaltning. Hun følger her opp et tema som Henrik Bang tok opp allerede i Retfærd nr. 22. Vabø reiser spørsmålet om forbrukerpolitiske midler som er utviklet for og tilpasset til markedet, har noen velbegrunnet plass innenfor offentlig sektor. Hun mener at forbrukerpolitiske styringsmidler som har hatt suksess på markedet, ikke automatisk kan få tilsvarende effekt i forhold til offentlige tjenesteprodusenter.

Kjersti Ericssons artikkel "Den vanskeligste kjærligheten" handler ikke om markedet, men om kjærligheten.

Den norske Retfærd-redaksjonen